

KS. TADEUSZ SYCZEWSKI

PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA I ŻYCIA W RODZINIE WEDŁUG *DYREKTORIUM DUSZPASTERSTWA RODZIN*

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin zostało przyjęte podczas 322 Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie dnia 1 maja 2003 r. Przez duszpasterstwo rodzin dokument ten rozumie system kościelnych działań, które zmierzają do urzeczywistnienia zbawczego planu odnoszącego się do małżeństwa i rodziny¹. Do duszpasterstwa rodzin należy również wszechstronna troska o zapewnienie odpowiednich warunków potrzebnych do realizacji tego celu, jak również konkretna pomoc udzielana rodzinie w wypełnianiu jej powołania. Dzisiejsza rodzina bardziej niż kiedykolwiek przeżywa głębokie i szybkie przemiany społeczne i kulturowe. Z tego też względu wiele małżeństw i rodzin jest zagubionych wobec swych fundamentalnych zadań, niektóre nawet zatraciły świadomość ostatecznego znaczenia i prawdy życia małżeńskiego i rodzinnego. Są i takie rodziny, które doznają niesprawiedliwości bądź też napotykają przeszkody w korzystaniu ze swoich podstawowych praw². Kościół świadomy tego, że małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości, niesie pomoc tym, którzy jej pragną, poszukują prawdy, napotykają różnego rodzaju przeszkody w wypełnianiu swego powołania. Kościół chce służyć człowiekowi, któremu jest bliska sprawa małżeństwa i rodziny³. Jako wspólnota wierzących, Kościół jest źródłem i odpowiedzialnym inicjatorem duszpasterstwa małżeństw i rodzin. Funkcje

---

Ks. dr hab. TADEUSZ SYCZEWSKI – adiunkt, kierownik Katedry Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego na WPPKiA KUL; adres do korespondencji:

¹ Por. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* [dalej skrót: DDR], Warszawa 2003, nr 1.

² Por. J a n P a w e ł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* [dalej skrót: FC], nr 1.

³ Por. FC 1.

te wypełnia poprzez swoje odpowiednie instytucje i ludzi fachowo do tego przygotowanych⁴. Kościół jako wspólnota zbawiona i zbawiająca, zawsze wysoko ceni rozmaite wspólnoty kościelne, różnego rodzaju grupy, liczne ruchy zaangażowane na różny sposób i na różnych poziomach w duszpasterstwo małżeństw i rodzin. Jest pożądaną, aby rodziny chrześcijańskie w poczuciu wspólnego dobra czynnie angażowały się na każdym poziomie w działalność stowarzyszeń, których celem jest dobro małżeństwa i rodziny, ochrona, przekazywanie i pielęgnowanie zdrowych wartości etycznych, kulturowych, rozwój osoby ludzkiej, opieka lekarska, prawna i socjalna nad matką i dzieckiem, dążenie do solidarności i popierania odpowiedzialnej regulacji płodności, odpowiadającej godności ludzkiej i nauce Kościoła⁵.

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin zaznacza, że troska o małżeństwo i rodzinę należy nie tylko do kapłaństwa służebnego, ale dotyczy Kościoła jako całej wspólnoty. Szczególną rolę mają tutaj do odegrania małżonkowie i rodziny chrześcijańskie. To ich posłannictwo wypływa z łaski sakramentalnej i służyć ma przede wszystkim budowaniu Królestwa Bożego⁶. Takie apostołstwo ma się przede wszystkim wyrażać i rozwijać we własnej rodzinie przez świadectwo życia uczciwego i zgodnego z zasadami chrześcijańskimi, szczególnie przez chrześcijańskie wychowanie dzieci i młodzieży, pielęgnowanie wartości chrześcijańskich, przez wychowanie do czystości i odpowiedzialności, przygotowanie do życia, pomoc i radę w sprawie wyboru powołania, uchronienie od wszelkiego rodzaju niebezpieczeństw ideologicznych i moralnych. Apostołstwo rodzin ma zachęcać i dawać dobry przykład poprzez czyny miłości duchowej i materialnej wobec innych, zwłaszcza rodzin biednych, wielodzietnych i potrzebujących⁷. Sobór Watykański II w Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* wskazuje, że wspieranie rodzin zgodnie z zasadą pomocniczości jest zasadniczym zadaniem specjalnie do tego przygotowanych ludzi świeckich, którzy powinni to „spełniać w sposób określony i ustalony nauką Kościoła”⁸.

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin uwzględnia zadania duchownych, samotnych rodzin oraz tych wszystkich, którzy są zaangażowani w tworzenie

---

⁴ Por. DDR 1.

⁵ Por. FC 70-72.

⁶ Por. FC 71.

⁷ Por. FC 71.

⁸ Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, nr 7.

odpowiedniego klimatu dla rozwoju małżeństwa i rodziny⁹. Dokument ten jest wyraźnym dowodem troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę. Wyraża się ona w pracach Rady Episkopatu Polski do Spraw Rodzin.

W czasach dzisiejszych bardziej niż kiedykolwiek konieczne jest przygotowanie młodych do tak ważnych zadań, jakimi są małżeństwo i rodzina. Przygotowanie to winno się pojmować i urzeczywistniać jako proces stopniowy i ciągły. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* wyróżnia się w nim trzy etapy: przygotowanie dalsze, przygotowanie bliższe i przygotowanie bezpośrednie¹⁰.

1. PRZYGOTOWANIE DALSZE

Kodeks Prawa Kanonicznego (KPK) nakłada na duszpasterzy obowiązek troski o to, aby poprzez przepowiadanie, odpowiednio dostosowaną do wieku katechezę dzieci i młodzieży, jak również przy użyciu środków społecznego przekazu pouczyć o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców¹¹.

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin podkreśla, że przygotowanie dalsze do sakramentalnego małżeństwa i życia w rodzinie rozpoczyna się już w dzieciństwie i winno być kontynuowane na wszystkich etapach szkolnych i katechetycznych. Dokument przypomina, że przygotowanie to polega na osiągnięciu odpowiedniej wiedzy i na zdobyciu stosownych cnót potrzebnych w dalszym życiu. Przede wszystkim chodzi tutaj o doprowadzenie dzieci do odkrycia siebie jako istot obdarzonych bogatą psychiką, o budowanie własnego charakteru, szacunek dla każdej zdrowej wartości ludzkiej, umiejętność dialogu i współpracy z innymi, otwartość na inne małżeństwa i rodziny, rozpoznanie i realizowanie swego powołania, wychowanie do czystości, jak również o wyrobienie prawidłowej postawy wobec własnej rodziny i instytucji małżeństwa¹².

---

⁹ Por. DDR 1.

¹⁰ Por. DDR 18.

¹¹ Por. KPK kan. 1063.

¹² Por. DDR 19; FC 66.

1.1. *Przygotowanie w rodzinie*

Rola rodziców w wychowaniu do małżeństwa i życia w rodzinie jest niezaprzeczalna. Przygotowanie rodzinne jest fundamentalnym i najważniejszym etapem w procesie wychowawczym. Przeżycie miłości, godności, wartości w rodzinie daje dziecku osobiste doświadczenie tych wartości. Dzięki temu będzie ono mogło te same wartości zaszczerpać w swojej przyszłej rodzinie¹³. Pozytywne oddziaływania rodziców na dzieci, metody wychowawcze, wzajemne relacje rodziców do siebie w bardzo dużym stopniu wpływają na późniejsze powodzenie małżeństwa dzieci. Dzieci pochodzące z rodzin, w których doświadczały dużo miłości i ciepła ze strony rodziców i mają znaczną swobodę postępowania, same cieszą się szczęśliwymi małżeństwami i rodzinami¹⁴. Praktyki religijne, takie jak codzienna modlitwa w rodzinie, pełne uczestnictwo we Mszy Świętej rodziców, rodzeństwa, dziadków, systematyczne przystępowanie do innych sakramentów świętych, a także wzajemny szacunek i miłość rodziców do siebie i dzieci to najlepsza szkoła wszelkich cnót chrześcijańskich i dobrego przygotowania do sakramentu małżeństwa i rodziny. Zagadnienia te winny stać się przedmiotem katechez dla rodziców przy różnego rodzaju spotkaniach formacyjnych, takich jak comiesięczne spotkania, katechezy przed chrztem czy bierzmowaniem dzieci, jubileusze małżeńskie, rekolekcje lub misje parafialne¹⁵.

1.2. *Przygotowanie w szkole*

Na etapie przygotowania dalszego na dziecko mają wpływ nie tylko rodzice, ale również szkoła, grupy rówieśnicze, środki masowego przekazu, Internet. Z tego względu rodzina, choćby najlepiej wypełniała swoje zadania, potrzebuje jednak pomocy ze strony szkoły, dobrej współpracy z nauczycielami, pedagogami i wychowawcami¹⁶. Celem szkoły jest nie tylko uczyć dzieci i młodzież, ale także wychowywać do przyszłych zadań, do jak najlepszego wypełniania swojego powołania. Obowiązkiem rodziców jest troska o właściwy dobór nauczycieli i wychowawców. Jest to szczególnie ważne

---

¹³ Por. M. Braun - Gałkowska, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, [w:] J. An Pa w e ł II, „*Familiaris consortio*”. *Tekst i komentarze*, red. T. Styczeń, Lublin 1987, s. 182.

¹⁴ Por. tamże, s. 183.

¹⁵ Por. DDR 20.

¹⁶ Por. Braun - Gałkowska, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, s. 184.

w dzisiejszych czasach, kiedy przeżywamy kryzys autorytetów. Nie bez znaczenia jest także, jakie wartości będą przekazywane dzieciom i młodzieży. Zadaniem duszpasterzy w tej mierze jest pomoc rodzicom przez odpowiednią formację w postaci organizowania dni skupienia, spotkań z odpowiednimi ludźmi, którzy na ten temat mają coś do powiedzenia. Ważne są w tym względzie spotkania z psychologami czy pedagogami.

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin podkreśla, że na tym etapie należy zwrócić uwagę na zgodny z nauczaniem Kościoła program edukacji seksualnej. W obecnych czasach zagadnienie to w szkołach pozostawia wiele do życzenia. Trzeba zdawać sobie sprawę z tego, że środowiskom antychrześcijańskim i antyrodzinnym zależy na zapoznaniu, często nawet dzieci, z antykoncepcją, na wtajemniczeniu ich w posługiwanie się nią i na przyzwyczajeniu ich do niej z pominięciem negatywnych skutków tej praktyki. Zadaniem duszpasterzy jest zatem odpowiednie i głębokie uświadamianie rodziców o konieczności nalegania na dyrekcję szkoły, by nie wprowadzała programów gorszących młodzież¹⁷.

1.3. Przygotowanie przez katechizację

Katecheza odgrywa bardzo ważną rolę w przygotowaniu dzieci i młodzieży do życia małżeńskiego i rodzinnego. Oprócz poznawania zasad życia chrześcijańskiego i wprowadzania w kontakt z Bogiem omawia ona wiele tematów dotyczących szacunku do siebie, innych ludzi, miłości do rodziców, Kościoła, jest także wspaniałą lekcją patriotyzmu. Ukazuje wartość czystości własnej i odpowiedzialności za drugą osobę. Porusza również wiele tematów dotyczących małżeństwa sakramentalnego i życia w rodzinie. Powinno ukazywać się dzieciom i młodzieży piękno miłości wyłącznej i dojrzałej, radość rodzicielstwa i szacunek do życia. Winien to być zatem program pozytywnego wychowania, z dobrą argumentacją wszelkich poczynań¹⁸. W przygotowaniu tym ważna jest komunikacja tworząca wspólnotę, czyli umiejętność porozumiewania się. Jej brak jest powodem wielu konfliktów małżeńskich, negatywnie wpływających na rozwój dziecka¹⁹. Właściwa katecheza w szkole, prowadzona przez kompetentne osoby, i pilny w niej udział dzieci i młodzieży są znaczącymi elementami w wychowaniu do małżeństwa i rodziny. Chodzi o to,

¹⁷ Por. DDR 21.

¹⁸ Por. Braun - Gałkowska, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, s. 184.

¹⁹ Por. tamże, s. 186.

żeby uczestnicy katechezy „obok pogłębienia intelektualnego poczuli się zachęcani do żywego włączenia się we wspólnotę kościelną”²⁰. Zadania te spoczywają w ogromnej mierze na rodzicach, duszpasterzach, katechetach, wychowawcach i dyrektorach szkół²¹. Współpraca wychowawcy, rodziców, młodzieży i dzieci nie może być traktowana jako jednorazowe spotkanie, ale powinna być systematyczna, stała, prowadzona konsekwentnie i z pełnym zaangażowaniem²². Katecheta ma obowiązek dawać świadectwo swojej wiary. Powinien posiadać odpowiednią wiedzę teologiczną i psychologiczną. Ma obowiązek znać i w sposób właściwy posługiwać się metodami dydaktycznymi.

Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski przypomina, że „już w katechizacji przedszkolnej przysposobienie do wczesnej komunii świętej daje możliwość do wyrobienia u dziecka ducha pogody, skromności, poszanowania autorytetu rodziców, ofiarnej miłości do rodzeństwa i szczerzej przyjaźni z Bogiem”²³.

1.4. Przygotowanie w grupach rówieśniczych

Wielkim autorytetem dla młodego pokolenia byli zawsze, a w czasach dzisiejszych są szczególnie ich rówieśnicy. Dlatego przed tymi wszystkimi, którzy są w jakikolwiek sposób odpowiedzialni za formację młodych ludzi, stoi zadanie zorganizowania odpowiednich grup rówieśniczych w szkole, w parafii, na osiedlu itp. Wielką rolę mają tutaj do odegrania różnego rodzaju koła zainteresowań działające na terenie szkoły i w duszpasterstwie parafialnym. Ważne jest zatem dobrze rozwinięte harcerstwo, oaza, KSM, Akcja Katolicka, koła różańcowe itp. Znaczenie ma bez wątpienia także zaangażowanie młodych ludzi w akcje charytatywne, które otwierają serca na potrzeby innych ludzi. Ważną rolę mogą tutaj odegrać parafialne telefony zaufania, przy których pełniliby dyżury odpowiednio do tego przygotowani młodzi ludzie. Dzisiejszemu młodemu pokoleniu zagrażają różnego rodzaju sekty, rówieśnicy nadużywający alkoholu czy zażywający narkotyki. Dlatego też

---

²⁰ FC 66.

²¹ Por. DDR 22.

²² Por. *Komunikat Episkopatu Polski o wychowaniu do życia w rodzinie z 1971 r.*, [w:] *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974*, Paris 1975, s. 373.

²³ *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969* [dalej skrót: I Instr.], nr 1, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1964-1986*, Katowice 1986, s. 4-47.

dobrze prowadzone grupy formacyjne, mające odpowiedniego animatora, mogą budować solidny fundament pod przyszłe małżeństwo i rodzinę²⁴.

2. PRZYGOTOWANIE BLIŻSZE

Przygotowanie bliższe obejmuje młodzież ponadgimnazjalną. Przygotowanie to jest kontynuacją i pogłębieniem wiedzy o małżeństwie i rodzinie, zdobytej na lekcjach religii. Ta formacja rozpoczyna się od początku okresu narzeczeńskiego. Omawiany etap przygotowania Episkopat Polski nazywa katechizacją przedmałżeńską²⁵. Obejmuje ona młodzież po 17 roku życia, studiującą, jak i pracującą²⁶. Winna to być właściwa katecheza, jakby rodzaj katechumenatu przed okresem narzeczeństwa i przed założeniem rodziny. Głównym celem tego przygotowania jest więc to, aby poprzez odpowiednią katechezę sakrament ten był celebrowany i przeżywany w należytym usposobieniu moralnym i duchowym. W tym okresie należy więc pogłębić naukę o małżeństwie i rodzinie, uwrażliwić na fałszywe teorie na ten temat, przygotować do międzyosobowego życia w małżeństwie i w rodzinie oraz pogłębić życie wspólnotowo-liturgiczne²⁷. Zależnie od wieku młodzieży i od sytuacji, w jakiej się ona znajduje, należy także przekazywać wiadomości z fizjologii i psychologii, pogłębiać teologię małżeństwa, uwrażliwiać na moralne życie seksualne²⁸. Pomocne w tej mierze może okazać się nauczanie Kościoła, zawarte m.in. w encyklice Pawła VI *Humanae vitae*, adhortacji Jana Pawła II *Familiaris consortio* oraz Instrukcjach Episkopatu Polski i innych dokumentach poruszających tę problematykę.

2.1. Roczna katechizacja przedmałżeńska

Kurs ten ma trwać cały rok. Tam zaś, gdzie wprowadzono regularną katechizację młodzieży pozaszkolnej, przygotowanie to może, a nawet powinno być włączone w plan tej katechizacji.

---

²⁴ Por. DDR 23.

²⁵ Por. *Druga Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu wiernych do małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin oraz wprowadzeniu nowego obrzędu sakramentu małżeństwa z 11 III 1975* [dalej skrót: II Instr.], nr 5, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski*, s. 47-54.

²⁶ Por. II Instr., nr 5.

²⁷ Por. DDR 24; FC 66.

²⁸ Por. Braun - Galkowski, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, s. 187; FC 3.

W każdej parafii obok katechezy w szkole należy prowadzić dla młodzieży roczną katechizację przedmażeńską, obejmującą co najmniej 25 spotkań. Dokument sugeruje, aby dla lepszego funkcjonowania takiej katechizacji powołać w parafii Zespół Pastoralny, w którego skład wchodziłby duszpasterz, przedstawiciel ruchów małżeńskich, ktoś z poradni życia małżeńskiego i Stowarzyszenia Rodzin Katolickich. Zadaniem takiego zespołu byłoby opracowanie właściwego programu czy też dostosowanie już istniejącego do konkretnych warunków danej wspólnoty parafialnej. Program rocznej katechezy winien uwzględniać teologię małżeństwa i rodziny oraz problematykę zagrożeń i obrony rodziny. Jego przeznaczeniem byłoby uczenie naturalnych metod rozpoznawania płodności. Ważnym zagadnieniem byłyby także duchowość życia małżeńskiego i rodzinnego. Celem tej katechezy jest głębsze zintegrowanie młodzieży. Trzeba także wtajemniczać w problemy duszpasterskie, wiele uwagi poświęcić strukturom parafii, organizacjom małżeńskim oraz funkcjonowaniu poradnictwa rodzinnego, wskazując na konkretne osoby i miejsca, gdzie to poradnictwo działa. Na zakończenie takiej katechizacji uczestnikom należy wręczyć zaświadczenia lub odpowiednio przygotowane dyplomy. Dokument sugeruje także, aby w ośrodkach akademickich organizować roczne studium przedmażeńskie.

2.2. Skrócona katechizacja (wyjątkowo)

Skrócona katechizacja – obejmująca przynajmniej 10 spotkań czy to w parafii, czy też w ośrodkach dekanalnych lub rejonowych – winna mieć miejsce wówczas, gdyby z bardzo poważnych przyczyn, takich jak praca, szkoła, służba wojskowa lub pilny wyjazd na dłuższy czas, dłuższe przygotowanie było niemożliwe. Rada Episkopatu do Spraw Rodziny we współpracy z Komisją Wychowania ma opracować szczegółowy program katechez dla różnych form przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie²⁹.

Jeśli chodzi o sposób i formę skróconej katechizacji przedmażeńskiej, to należy ją przemyśleć oraz dostosować do miejscowych warunków i okoliczności. Główną rolę w tej dziedzinie odgrywa miejscowy duszpasterz. Katolicy świeccy w miarę możliwości winni być także czynnie zaangażowani do współdziałania w tego typu katechizacji³⁰. Świeccy jednak winni posiadać

---

²⁹ Por. DDR 27; II Instr., nr 8.

³⁰ Por. I Instr., nr 3.

do tego odpowiednie przygotowanie i misję kanoniczną biskupa diecezjalnego³¹.

3. PRZYGOTOWANIE BEZPOŚREDNIE

Przygotowanie bezpośrednie winno mieć miejsce w miesiącach i tygodniach poprzedzających sam ślub, aby w ten sposób nadać głębsze znaczenie, nową treść i formę egzaminowi przedślubnemu, wymaganemu przez Kodeks Prawa Kanonicznego³². Przygotowanie to dotyczy konkretnych osób, które już wybrały swoją drogę życiową i zdecydowały się na małżeństwo. Kościół pragnie im ukazać nowe horyzonty, pomóc w odkryciu piękna i wielkości powołania małżeńskiego i rodzinnego³³. Wielu narzeczonych wykazuje pod tym względem zasadnicze braki, dlatego też owo przygotowanie może odegrać w tej materii kluczową rolę³⁴. Etap tego przygotowania według *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* obejmuje spotkanie z duszpasterzem w kancelarii parafialnej przynajmniej na trzy miesiące przed zawarciem sakramentalnego małżeństwa. Trzeba ustalić terminy katechez przedślubnych, spotkań w poradni rodzinnej, uczestnictwo w dniach skupienia i rozmowy narzeczonych na temat małżeństwa i rodziny. W tym czasie młodzi ludzie powinni uczestniczyć w trzech katechezach przedślubnych z zakresu teologii małżeństwa, etyki życia rodzinnego i celebracji liturgicznej tego sakramentu. Ponadto nupturienti mają obowiązek uczestniczyć w co najmniej trzech spotkaniach w Poradni Życia Rodzinnego. Powinnością narzeczonych jest także odbycie spowiedzi świętej³⁵ oraz udział w rozmowie na temat ich wiedzy religijnej.

W okresie tym ważne jest uczenie się kontaktu i dialogu z konkretną, wybraną już osobą. Jest to wspaniała okazja do poznania wybranej osoby, z którą pragnie się zawrzeć sakramentalne małżeństwo.

---

³¹ Por. I Instr., nr 3.

³² Por. FC 66; KPK kan. 1067 oraz kan. 1070.

³³ Por. FC 1; Braun - Gałkowski, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, s. 187.

³⁴ Por. FC 66.

³⁵ Por. KPK kan. 1065 p. 2.

3.1. *Zaręczyny*

W celu gruntowniejszego przygotowania do małżeństwa i życia w rodzinie, jak również bliższego poznania się rodzin narzeczonych Episkopat zaleca powrót do idei zaręczyn. Takie spotkanie winno mieć miejsce pół roku przed zawarciem sakramentalnego małżeństwa. Podczas zaręczyn rodzice, a gdy ich brak – dziadkowie lub ktoś z rodzeństwa mogą pobłogosławić pierścionki, które zaręczeni powinni uroczyście założyć. W zaręczynach tych winno podkreślać się rolę rodziny jako „domowego Kościoła” oraz znaczenie rodziców i bliskich w powstawaniu nowej rodziny³⁶.

3.2. *Spotkanie narzeczonych z duszpasterzem w kancelarii*

Narzeczeni są zobowiązani zgłosić się do kancelarii parafialnej przynajmniej na trzy miesiące przed planowanym ślubem. Głównym celem tego spotkania jest lepsze poznanie przez duszpasterza ich samych, ich zaangażowania w życie religijne, uczestnictwa w życiu Kościoła, by w ten sposób ustalić dalsze etapy przygotowania do zawarcia sakramentalnego małżeństwa. Jest to dobra okazja do ewentualnego uzupełnienia braków w dziedzinie religijnej – np. jeśli któryś z kandydatów nie był jeszcze bierzmowany, jest to dogodny czas na przygotowanie się do tego sakramentu³⁷. Podczas spotkania należy także ustalić terminy katechez przedślubnych, przynajmniej trzech spotkań w poradni rodzinnej, jak również spotkania mającego na celu sprawdzenie ich wiedzy religijnej. Trzeba także omówić konieczność spowiedzi przedślubnej³⁸.

3.3. *Katechezy przedślubne*

Katechezy przedślubne według *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin i Instrukcji Episkopatu Polski* mają obejmować teologię małżeństwa, etykę życia małżeńskiego oraz liturgię sakramentu małżeństwa³⁹. W ramach teologii

---

³⁶ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów polskich*, Katowice 1974, nr 18; M. T s c h u s c h k e, *Małżeństwo i rodzina w świetle odnowionej liturgii sakramentu małżeństwa*, „Ateneum Kapłańskie”, 67(1975), t. 84, s. 93.

³⁷ Por. DDR 29; KPK kan. 1065 p. 1.

³⁸ Por. DDR 29.

³⁹ Por. II Instr., nr 14.

winno się szczególnie podkreślać, że małżeństwo sakramentalne jest wyrazem łączności z Chrystusem i Kościołem. Małżeństwo jest nierozzerwalne i ukierunkowane ku rodzeniu i wychowywaniu dzieci⁴⁰. Związanie tego sakramentu z Eucharystią akcentuje jego wspólnotowy charakter⁴¹. Ponadto z zagadnień teologicznych należy poruszyć następujące tematy: sakramenty chrztu i bierzmowania jako fundament życia chrześcijańskiego, sakrament pokuty i pojednania ze szczególnym zaakcentowaniem jego znaczenia przed zawarciem małżeństwa, rola modlitwy w małżeństwie i w rodzinie oraz aktywność społeczna i zaangażowanie w różnego rodzaju grupach formacyjnych.

Z dziedziny etyki życia małżeńskiego winno się poruszyć następujące tematy: odpowiedzialność za uświęcenie współmałżonka, powołanie do rodzicielstwa, niedopuszczalność i szkodliwość antykoncepcji i środków wczesnoporonnych, naturalne metody regulacji płodności, rola poradnictwa rodzinnego, niedopuszczalność sztucznych poczęć i zabijania poczętego dziecka oraz syndrom poaborcyjny⁴².

Z liturgii sakramentu małżeństwa winny być poruszone następujące zagadnienia: przymierze małżeńskie a przymierze Chrystusa z Kościołem, sakrament małżeństwa a Eucharystia, wyjaśnianie przysięgi małżeńskiej, samej liturgii, znaków liturgicznych związanych z tym sakramentem⁴³.

3.4. *Spotkania w Parafialnej Poradni Rodzinnej*

Narzeczeni przed zawarciem sakramentalnego małżeństwa mają obowiązek uczestniczyć w co najmniej trzech spotkaniach w Parafialnej Poradni Rodzinnej. Celem tych spotkań jest głębsze zrozumienie odpowiedzialności za wzajemną miłość i przekazywanie życia, poznanie szkodliwości i niedopuszczalności antykoncepcji, środków poronnych i sztucznych zapłodnień, a także zaznajomienie się z metodami naturalnej regulacji poczęć. Zadaniem tych spotkań jest nie tyle informacja, ile nauczenie się zasad prowadzenia obserwacji objawów płodności oraz ich interpretacji⁴⁴.

---

⁴⁰ Por. tamże.

⁴¹ Por. KPK kan. 1065 p. 2; II Instr., nr 14.

⁴² Por. DDR 30; II Instr., nr 14.

⁴³ Por. DDR 30.

⁴⁴ Por. DDR 31.

3.5. *Spowiedź przedślubna*

Pierwsza spowiedź przed ślubem jest szczególnie ważna. Wielką rolę mają tutaj do odegrania duszpasterze. Należy brać pod uwagę sytuację religijną penitenta. Niekiedy może zrodzić się potrzeba spowiedzi z całego życia. Dlatego też kapłan ma obowiązek do tego typu sakramentu pokuty odpowiednio przygotować narzeczonych, ukazać sensowność spowiedzi z całego życia, jak również dopomóc w odpowiednim przygotowaniu, dając fachową lekturę religijną w tej materii. Ważne znaczenie ma tutaj odpowiedni dobór materiałów do przeprowadzenia gruntownego rachunku sumienia. Dlatego też wymaga to od duszpasterzy dużego taktu, cierpliwości i indywidualnego podejścia do każdego kandydata. Druga zaś spowiedź ma na celu głębsze, bezpośrednio już przygotowanie i przeżycie sakramentu małżeństwa⁴⁵.

3.6. *Rozmowa z narzeczonymi na temat ich wiedzy religijnej*

W rozmowie tej chodzi nie tylko o stwierdzenie stanu wiedzy nupturientów i określenie, czy wystarcza ona do ważnego i godziwego zawarcia sakramentu małżeństwa, ale o wspólne rozpoznanie, co powinni uzupełnić, pogłębić, wyjaśnić, gdzie ewentualnie należy szukać fachowej pomocy, by ich życie we dwoje było naprawdę szczęśliwe, „ażeby wiernie zachowując i chroniąc przymierze małżeńskie, osiągnęli w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe”⁴⁶. Należy zatem z narzeczonymi przeprowadzić rozmowę na temat poglądów na małżeństwo, jego sakramentalność i nierozzerwalność, miłość, wierność, płodność i szacunek do każdego poczętego dziecka⁴⁷.

3.7. *W wypadkach wyjątkowych*

Jeśli okaże się, że nie ma już możliwości odbycia nawet skróconej katechezy, wówczas duszpasterz zobowiązany jest w sumieniu osobiście przygotować narzeczonych w formie rozmów i stosownych pouczeń z zakresu fundamentalnych prawd tego sakramentu. Może posłużyć się tutaj odpowiednią literaturą lub innymi pomocami duszpasterskimi⁴⁸.

---

⁴⁵ Por. DDR 32.

⁴⁶ KPK kan. 1063 p. 4.

⁴⁷ Por. DDR 33.

⁴⁸ Por. II Instr., nr 8.

Przygotowanie takie zakończone swego rodzaju egzaminem należy potwierdzić wydaniem odpowiedniego zaświadczenia⁴⁹.

3.8. *Osoby nie ochrzczone i religijne zaniedbane*

Gdy do kancelarii parafialnej zgłasza się osoba nie ochrzczone lub religijnie zaniedbana i prosi o ślub, wówczas należy ją skierować do diecezjalnego lub rejonowego ośrodka katechumenatu dla osób dorosłych w celu przygotowania jej najpierw do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego⁵⁰. Tym zaś, którzy uczestniczyli już w życiu eucharystycznym, ale nie przyjęli sakramentu bierzmowania, winno się po odpowiednim przygotowaniu umożliwić przyjęcie tego sakramentu, kierując ich z odpowiednim pismem do kurii biskupiej⁵¹.

3.9. *Małżeństwa mieszane*

Bardzo ważnym problemem, związanym z bezpośrednim przygotowaniem do sakramentalnego małżeństwa i życia w rodzinie, jest sprawa małżeństw mieszanych. Jeśli do kancelarii parafialnej zgłaszają się narzeczeni o różnej przynależności kościelnej, to winno się ich pouczyć o jedności i nierozzerwalności ważnie zawartego związku w Kościele katolickim⁵².

Pod pojęciem małżeństwa mieszanego rozumie się małżeństwo katolika z osobą nie ochrzczone, z ochrzczone poza Kościołem katolickim, z osobą, która formalnie wystąpiła z Kościoła katolickiego lub która formalnie nie odstąpiła od Kościoła, ale deklaruje się jako niewierząca, z osobą niepraktykującą⁵³. W tej sytuacji należy bardzo dokładnie przestrzegać Kodeksu Prawa Kanonicznego, gdyż w tych wypadkach małżeństwo jest zabronione bez wyraźnego zezwolenia kompetentnej władzy⁵⁴. Tego rodzaju pozwolenie

---

⁴⁹ Por. DDR 34.

⁵⁰ Por. DDR 35.

⁵¹ Por. II Instr., rozdz. III, nr 13.

⁵² Por. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* [dalej skrót: III Instr.], rozdz. IV, nr 1-3, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne*, s. 55-62.

⁵³ Por. DDR 35.

⁵⁴ Por. KPK kan. 1124.

może dać ordynariusz miejsca, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna oraz spełnione są określone prawem warunki⁵⁵.

Kodeks Prawa Kanonicznego wymaga od duszpasterzy, aby pouczyli obydwie strony o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna z nich⁵⁶. Odpowiedzialni za przygotowanie do ślubu mają obowiązek wyjaśnić narzeczonemu, że jedność wyznania w rodzinie jest fundamentalna. Jest ona podstawą trwałości i szczęścia małżeńskiego. Pouczenia te nie mogą żadną miarą naruszać zasady wolności sumienia w podjęciu decyzji narzeczonych⁵⁷. Gdy strona akatolicka pragnie pozostać przy swoim wyznaniu, duszpasterz nie powinien czynić nic takiego, co by mogło ją do tego zniechęcić. Kiedy zaś wyrazi chęć przyjęcia wyznania katolickiego, wówczas należy mieć pewność, czy ta decyzja jest dojrzała i podjęta z pobudek religijnych, bo tylko wtedy powinno się przystąpić do przygotowania związanego z przyjęciem do pełnej jedności z Kościołem katolickim⁵⁸. Przygotowanie to przeprowadza najczęściej proboszcz. Obowiązkiem duszpasterza jest również przypomnienie obu stronom o zasadach etyki małżeńskiej⁵⁹.

ZAKOŃCZENIE

Rozważania na temat etapów przygotowania do sakramentalnego małżeństwa i życia w rodzinie w świetle *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* oraz innych wskazań Kościoła w Polsce skłaniają do wniosku, że konieczne staje się odnowienie katechezy o małżeństwie i rodzinie. Spotkania w okresie przygotowania do tego sakramentu z młodzieżą winny uwzględniać momenty katechezy mistagogicznej. Rodzinom zaś należy przypominać, że one są pierwszą szkołą wszelkich cnót i one pierwsze przygotowują do przyjęcia sakramentu małżeństwa i życia w rodzinie. Osobowość zatem rodziców i najbliższych członków rodziny oraz odpowiedni klimat w rodzinie przyczyniają się do właściwego rozwoju dzieci i młodzieży, co w przyszłości będzie miało wpływ na ich własne rodziny.

---

⁵⁵ Por. KPK kan. 1125.

⁵⁶ Por. KPK kan. 1125, p. 3.

⁵⁷ Por. III Instr., rozdz. IV, nr 1-3.

⁵⁸ Por. III Instr., rozdz. IV, nr 3.

⁵⁹ Por. III Instr., rozdz. IV, nr 6a.

Katechizacja parafialna ma gruntownie traktować tematy dotyczące małżeństwa i rodziny. Ważna jest także w ramach przygotowania do ślubu możliwość dyskusji i wymiana doświadczeń. Należy zatem preferować dłuższy, roczny cykl przygotowania do sakramentu małżeństwa, a ze skróconego korzystać tylko w wyjątkowych wypadkach.

Potrzeba także właściwego przygotowania prelegentów z dziedziny poradnictwa rodzinnego.

BIBLIOGRAFIA

- Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin, Warszawa 2003.
- B r a u n - G a ł k o w s k a M.: Wychowanie do małżeństwa i rodziny, [w:] J a n P a w e ł II, *Familiaris consortio*. Tekst i komentarze, red. T. Styczeń, Lublin 1987, s. 182.
- Druga Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu wiernych do małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin oraz wprowadzeniu nowego obrzędu sakramentu małżeństwa z 11 III 1975, [w:] Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1964-1986, Katowice 1986, s. 47-54.
- Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej, [w:] Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1964-1986, Katowice 1986, s. 55-62.
- J a n P a w e ł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, [w:] Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II, t. I, Kraków 1996, s. 65-160.
- Komunikat Episkopatu Polski o wychowaniu do życia w rodzinie z 1971 r., [w:] Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974, Paris 1975, s. 373-374.
- Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969, [w:] Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1964-1986, Katowice 1986, s. 4-47.
- T s c h u s c h k e M.: Małżeństwo i rodzina w świetle odnowionej liturgii sakramentu małżeństwa, „Ateneum Kapłańskie”, 67(1975), t. 84, s. 86-94.

LA PREPARAZIONE AL MATRIMONIO E ALLA VITA NELLA FAMIGLIA
SECONDO IL DIRETTORIO PASTORALE DELLA FAMIGLIA

S o m m a r i o

Il Direttorio Pastorale della Famiglia sottolinea tre tappe per la preparazione al matrimonio ed alla vita familiare, cioè: la preparazione remota, la preparazione prossima, la preparazione diretta.

Nella preparazione remota si mette in risalto: la famiglia, la catechesi e i gruppi coetanei.

Nella preparazione prossima si tiene conto della catechesi annuale e della catechesi ridotta o abbreviata.

Nella preparazione diretta si mettono in risalto: il fidanzamento, gli incontri tra fidanzati e con il parroco nel ufficio parrocchiale della Famiglia, la confessione prematrimoniale, la conversazione con i fidanzati sulla religione e i matrimoni misti.

Riassunto da p. Tadeusz Syczewski

Słowa kluczowe: małżeństwo katolickie, przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie, przygotowanie dalsze, przygotowanie bliższe, przygotowanie bezpośrednie, duszpasterstwo rodzin.

Parole chiavi: matrimonio cattolico, preparazione al matrimonio ed alla vita familiare, preparazione remota, preparazione prossima, preparazione diretta, cura pastorale della famiglia.

Key words: Catholic matrimony, preparation for the matrimony and the life in family, remote preparation, close preparation, direct preparation, pastoral care of family.